

Rusiñol i «Un article de León Bloy sobre “L’Atlàntida” de Jacint Verdaguer (*Le Chat noir*, 31 maig 1884)», de Manuel Jorba. A més a més de les aportacions de Ramon Pinyol i Torrents i Pere Quer i Aiguadé sobre el poema «A la mort d’en Rafael de Casanova», i de Llorenç Soldevila i Balart sobre el mecenatge verdaguera de Cambó: «Francesc Cambó mecenes de Sebastià Juan Arbó».

També, el 2016 ens ha deixat un nou intent de biografia del poeta a quatre mans a càrrec de Narcís Garolera i Marta Pessarrodona, en bona part fallida per forçar paral·lelismes amb altres autors europeus contemporanis que no venen a tomb, o per un estil poc cohesionat amb reiteracions gratuïtes que, a estones, fan força feixuga la lectura, fins al punt d’entrebanca-la als possibles lectors especialistes. Tanmateix, alguns dels annexos documentals amb textos inèdits possiblement són la part més interessant del volum. Per acabar, cal referir-se a un comentari crític, extens, amb nova perspectiva i afinada lectura del poema «Sum vermis» de Joan Santanach.

Ramon Picó i Campamar, un home de la Renaixença

DAMIÀ PONS PONS

Universitat de les Illes Balears
 dppons50@hotmail.com

D. A. (2017): Diversos autors, *Ramon Picó i Campamar. Un home de la Renaixença*, Pere Salas (coord.), Pollença: El Gall Editor; «Els Fiters» 27.

En ocasió del centenari de la mort de Ramon Picó i Campamar (Pollença, 1848-Barcelona, 1916), l’ajuntament del poble on va néixer va promoure institucionalment l’Any Ramon Picó 2016, l’activitat més rellevant del qual va ser la celebració d’unes Jornades d’Estudis. Les ponències i comunicacions que s’hi presentaren han estat degudament editades en un volum que sense cap mena de dubte representa un pas endavant molt important en la coneixença de la vida i l’obra de l’escriptor.

Picó, per la seva condició de resident a Barcelona des dels onze anys, va ser un renaixencista que va actuar, tant literàriament com políticament, més a semblança dels escriptors de la seva època i generació principatins que no dels mallorquins que vivien a l’illa. Aquest fet es pot concretar doblement: la seva politització en clau catalanista ja al voltant de 1870 i la vivència sense complexos, fins i tot de manera reivindicativa, de la seva condició de xueta. En un moment en què els escriptors residents a Mallorca estaven còmodament integrats en l’ideari dels partits dinàstics de la Restauració, Picó ja era membre d’entitats polítiques obertament catalanistes. Precisament perquè va veure la qüestió nacional dels mallor-

quins més des d'una perspectiva principatina que no illenca va tenir discrepàncies públiques, abans i després del 1900, amb Miquel S. Oliver, l'impulsor principal del regionalisme polític a Mallorca. Quant a la qüestió xueta, Picó la va afrontar de manera desinhibida i posant en evidència sense subterfugis la indignitat i la injustícia amb què els xuetes havien estat tractats històricament a Mallorca. És evident que Picó va estar més condicionat per la mentalitat de la societat del lloc on va residir que del lloc on havia nascut. Tot i això, va estar permanentment connectat amb Pollença i amb Mallorca.

Picó i Campamar va ser un dels protagonistes més destacats de la Renaixença. Sobretot perquè va confluïr en la seva persona la condició d'escriptor i la de promotor del catalanisme cultural i polític: fou un dels membres (1870) i el president (1873) de La Jove Catalunya, va formar part en nombroses ocasions del nucli organitzador dels Jocs Florals de Barcelona i en fou proclamat mestre en Gai Saber (1885), va presidir el Consistori dels Jocs Florals (1892), el Centre Excursionista de Catalunya (1900-1902) i l'Ateneu Barcelonès (1902), va ser membre de l'Acadèmia de les Bones Lletres (1897), fou nomenat Fill Il·lustre de Pollença (1901), s'implicà activament en múltiples organitzacions i iniciatives catalanistes, i va treballar, a partir de 1883 i gràcies a la intermediació de Jacint Verdaguer, com a secretari personal i home de confiança d'Eusebi Güell, un personatge socialment molt rellevant i també molt influent dins el catalanisme de l'època. Després de la seva mort, Picó va entrar en els llimbs de l'oblit. Primer, perquè la cultura catalana estava orientada en un sentit contrari al de l'historicisme romàntic que caracteritzava l'obra del nostre autor. I segon, perquè el sistema cultural català no va disposar fins a la dècada de 1970 de plataformes acadèmiques que es dedicassin a recuperar el patrimoni literari propi i a analitzar-lo i a fer-ne les conseqüents actualitzacions mitjançant noves recerques documentals, noves lectures crítiques i noves edicions. De la manca d'aquest tipus de plataformes sobretot en varen rebre les conseqüències negatives aquells autors que no eren els de més rellevància. Va ser el cas de Picó.

L'inici de la recuperació de la figura i l'obra de l'escriptor pollencí va produir-se al voltant de 1980 gràcies a l'atenció que va començar a dispensar-li la investigadora Margalida Tomàs. A hores d'ara ja li ha dedicat nombrosos articles monogràfics i, a més, ha tengut cura de l'edició de la seva *Obra poètica* (1983) i del volum *Discursos i parlaments* (1985). Durant la primera dècada d'aquest segle, l'estudiós Pere Farrés també va fer aportacions importants. La notable presència editorial que ha aconseguit l'obra de Picó durant els darrers vint-i-cinc anys, amb l'edició de quatre de les seves obres teatrals entre el 1998 i el 2006 —*La filla del segador*, *Garraf*, *Un de tants* i *Cor de Roure*—, així com també els nombrosos estudis i articles de què ha estat objecte —una trentena— sobretot tenen una doble explicació: d'una banda, perquè el poble on va néixer —l'ajuntament i l'editorial El Gall— ha volgut atendre degudament i activament la personalitat i l'obra del seu fill il·lustre; de l'altra, perquè a la Mallorca dels darrers temps hi ha hagut un grup de persones de nissaga xueta que han estat reivindicatius de la

memòria de la seva comunitat i que s'han esforçat per a posar en valor aquells dels seus membres que en el passat afrontaren amb dignitat i rebellia la seva defensa i el seu dret a no ser discriminats. El poema «L'adéu del jueu» de Picó és considerat un estendard d'aquesta actitud.

El volum *Ramon Picó i Campamar. Un home de la Renaixença* inclou tretze textos, els quals són classificables en diferents blocs temàtics, de vegades interrelacionats. De la vida de l'autor en parlen Joan Manuel Torres, Maria Rosa Albis i Margalida Tomàs. En conjunt, assenyalen nombrosos fets rellevants del personatge i de la seva trajectòria vital. Torres parla de la genealogia de la família. Albis reconstrueix els vincles que va mantenir amb Pollença, constants a partir de 1867, encara que d'intensitat major o menor segons les èpoques. Tomàs fa la biografia integral —breu, però densa— de Picó: la seva inicial adscripció al romanticisme més abrandat, les dificultats de caràcter professional i econòmic durant quasi una dècada, la implicació amb l'entitat La Jove Catalunya, la sòlida relació que va establir amb Tomàs Forteza i Miquel Costa i Llobera, la participació com a protagonista en els Jocs Florals de Barcelona (hi aconseguí premis i hi pronuncià discursos), la consolidació professional i l'obtenció d'un estatus social prou rellevant a partir del moment que va convertir-se en l'home de confiança d'Eusebi Güell, la seva adhesió permanent al catalanisme literari i polític d'orientació catòlica i conservadora...

Laura Miró parla de Picó amb relació a la qüestió xueta. Miró, en el resum que encapçala el seu article, valora la posició de Picó: «és un dels personatges més representatius de la lluita contra l'estigma xueta en el segle XIX». Pomar parla de la forta relació d'amistat entre Picó i Francesc Ubach Vinyeta i tot seguit analitza *La cua del xueta*, «comèdia de costums mallorquins en dos actes i en vers», estrenada l'any 1878, que Ubach hauria escrit en solidaritat amb els seus amics mallorquins de condició xueta, sobretot amb el mateix Picó.

L'anàlisi de la ideologia de Picó i Campamar és l'objectiu de les aportacions d'Antoni Marimon i de Pere Salas. Marimon afirma que «un dels intel·lectuals que millor exemplifiquen la unió entre el renaixement literari català i el primer catalanisme polític és el mallorquí Ramon Picó i Campamar». Picó sempre va ser partidari de la politització del moviment de la Renaixença, i ho va ser fent compatibles un catalanisme prou radical amb un ferm conservadorisme social, religiós i moral. Pere Salas analitza les manifestacions ideològiques de Picó que es poden extreure dels seus quatre textos teatrals fins ara publicats. La seva conclusió és que «l'autor, a grans trets, es va mantenir dins uns mateixos paràmetres al llarg de la seva vida. És a dir, feu compatible una visió nacional de Catalunya de tipus romàntica, cristiana i conservadora amb la defensa del liberalisme i de l'individualisme».

Margalida Tomàs i Carles Cabrera tracten del poeta i de l'autor teatral. Tomàs, la millor coneixedora de l'escriptor, parla de l'etapa de la seva formació, més en concret de la seva poesia romàntica juvenil (1864-1872). Hi va haver un primer moment d'alternança del català i el castellà, després l'opció definitiva per l'exclu-

sivitat del català. També el pas d'unes composicions amarades de subjectivitat a unes altres de referències més externes, en part recreacions de fets i personatges de la història de Catalunya i de Mallorca. Cabrera parla del teatre inèdit de Picó. Gràcies a haver explorat el Fons Picó que es conserva a l'Arxiu General del Consell de Mallorca, ha pogut comprovar que la producció dramàtica del nostre escriptor no va reduir-se a les quatre obres fins ara conegudes. En realitat va ser autor d'un corpus teatral molt extens, format per peces breus i llargues, drames històrics i sainets costumistes.

El volum inclou tres altres articles més. Miquel Amengual publica una recerca orientada a documentar «La presència de Ramon Picó i Campamar a la premsa catalana de la seva època». Ha pogut localitzar nombroses referències a l'escriptor. La conclusió a què arriba és que «ens trobem amb un Ramon Picó molt ben emparat pel sector cultural i pel catalanisme conservador. Se'l considera un escriptor rellevant de la seva època i una persona culta i que desprèn bonhomia». Joan Ramon Veny parla d'una altra faceta de Picó, la d'erudit. En concret es refereix a la biografia i a l'edició d'una selecció dels poemes de Galceran Durall, autor del segle XVI, que va dur a terme el pollencí a partir d'haver tengut l'oportunitat de disposar dels manuscrits del poeta. Margalida Cànaves explica l'actuació i l'orientació de l'Església de Mallorca a partir del moment que Pere Joan Campins en va ser nomenat bisbe i, més específicament, parla de les relacions que va tenir Picó amb el bisbe mateix i amb el seu nucli de col·laboradors (entre altres, els pollencins Costa i Llobera i Mateu Rotger). També fa referència a la seva funció de pont entre els dirigents de la diòcesi de Mallorca i Antoni Gaudí, fins al punt que l'escriptor hauria col·laborat en fer possible la implicació de l'arquitecte en la reforma de la catedral de Palma.

Com ja hem dit anteriorment, el volum en el seu conjunt representa un salt important en la coneixença de la vida, el pensament i l'obra de Ramon Picó i Campamar. A més, en diferents articles del volum es subratlla la gran quantitat de materials existents (fons arxivístics i epistolaris) que encara no han estat aprofitats pels investigadors. Això significa que la figura i l'obra de Picó encara estan en una fase de construcció i, en conseqüència, que les aproximacions que fins ara se n'han fet, del personatge i de l'escriptor, encara han de ser considerades incompletes i provisionals.